

POMM1083

Suomen kielen ja kirjallisuuden pedagogiikka (5 op)

Kielitietoisuus + Tekstien tulkitseminen
Päivi Torvelainen
(osa dioista Heinonen ja Hankala)

Kuvat Pixabaystä

Tänään
tavoitteena

- saada tietoa omasta kielen ja sen rakenteiden tarkastelutavasta sekä kielen rakenteisiin liittyvien käsitteiden osaamisesta
- harjoitella kriteeriviitteistä arviointia
- syventää ymmärrystä tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen alkuvaiheen ohjaamisesta perusperiaatteista

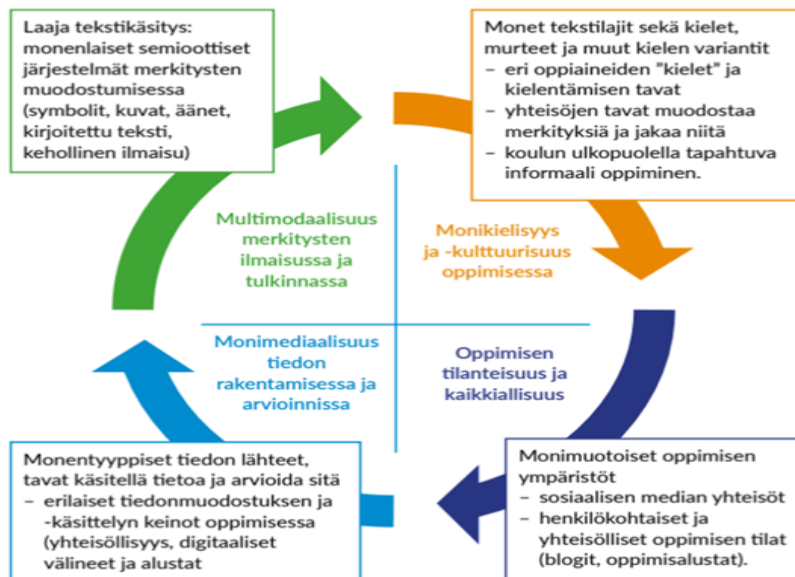
Mikä ihmeen S2, monikielisyys ja kielitietoisuus?

Suuryhmätapaaminen 11.9. Aalto & Mustonen

- S2: yksi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärä
- Monikielisyys
 - vs. yksikielisyys
 - Kaikki kielet, rekisterit, multimodaaliset keinot vuorovaikuttaa
 - ”äidinkielen”? Kielitaito aina muutoksessa ja kesken.
- Kielitietoisuus
 - Avoin ja arvostava suhtautuminen kieliin, kielenkäyttöön ja kielen käyttäjiin.
 - **Taito** ohjata kielenkäytön tarkasteluun ja ihmettelyyn.
 - Eri kielten näkyväksi tekeminen ja hyödyntäminen kaikkien oppiaineiden oppimisessa.
 - Ymmärrys kielen kytkeytymisestä osallisuuteen ja identiteettiin.

Yhteys
moniluku-
taitoon?

KUVIO 2. Monilukutaito oppimisessa ja opiskelussa

Kielitiedon opettamisesta – OPH

(<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielitiedon-opettamisesta>)

Kielitiedon opetuksessa pääasia ei ole se, että oppilas osaa nimetä sanaluokkia, sijamuotoja tai lauseenjäseniä mekaanisesti, vaan se, että hän oivaltaa, mitä tehtävää varten kyseiset kieliopilliset luokat ja käsitteet ovat olemassa – millaisia tehtäviä niillä on tekstissä.

Tarkoituksena on auttaa oppilaita tekemään havaintoja kielestä ja herättämään keskustelua siitä, miten ja miksi piirteitä kyseisessä tekstissä käytetään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita kieleen liittyvien käsitteiden opettamisesta luopumista.

Kieliopin käsitteet ovat tärkeitä myös yleissivistyksen ja muiden kielten oppimisen kannalta, mutta äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen kannalta ne ovat tärkeitä erityisesti siksi, että ne tarjoavat metakielen, jonka avulla kielestä ja teksteistä voidaan keskustella.

- Kielitietoinen oppilas osaa muun muassa analysoida ja tulkita kielen tehtäviä, merkityksiä ja käyttötapoja ja kuvata havaintojaan tarkoituksenmukaisten käsitteiden avulla.
- Kielitietoisuuteen liittyy myös taito tarkastella kieltä ja kielenkäyttöä eri näkökulmista ja ymmärrys kielen ja kieleen liittyvien normien sosiaalisesta luonteesta.

-> Tekstilähtöisyys,
tarpeenmukaisuus
-> Merkitys ja tehtävä edellä

KRIITTISEN LUKUTAIDON YDINKYSYMUKSET

(Huom. laaja tekstikäsitys)

Oma suhteeni tekstiin

Millainen olo tekstistä tulee?

Mitä tämä teksti yrittää tehdä minulle?

Tekstin tausta

Miksi teksti on kirjoitettu, mikä tehtävä sillä on?

Kuka tekstin on tuottanut? Miten? Missä se on julkaistu?

Ketä varten teksti on tuotettu? Kuka sitä käyttää, mihin ja miten?

Missä kohtaan samanlaisia tekstejä?

Millaisia tarkoituksia tekstillä on? Kenen etuja se palvelee?

Tekstin rakenteita ja muotoja

Miten teksti rakentuu? Mistä osista se koostuu?

Mihin tekstin sisältö perustuu?

- kokemuksiin, arkielämään, faktatietoon (tai sellaisena esitettyyn)
- näkemyksiin, mielipiteisiin, tulkintoihin?

Millaisen roolin teksti rakentaa kirjoittajalle ja lukijalle?

- Suhteen muodollisuus–epämuodollisuus, läheisyys–etäisyys, tunteisuus–asiakeskeisyys, tasa-arvoisuus...

Miten kirjoittaja suhtautuu esittämäänsä asiaan?

- tekijän asenteet, varmuusasteet, totuusarvot jne.

Tekstien tulkitseminen = tekstitajuisuuden/ kielellisen tietouden kehittämistä

PERUSKYSYMUKSIA

1) Millainen olo minulle tekstistä tulee? Miksi käytän tätä tekstiä? Mitä tämä teksti yrittää tehdä minulle?

Mikä on tekstin tavoite/tehtävä (viihdyttää, tiedottaa, vaikuttaa, ohjeistaa, myydä...)?

2) Kuka tekstin on tuottanut ja miten? Missä se on julkaistu? Kenen etuja teksti palvelee?

3) Mitä teksti käsittelee? Mihin tekstin sisältö perustuu (esim. kokemuksiin vs. faktatietoon (tai sellaisena esitettyyn)? Miten käsiteltyyn asiaan suhtaudutaan tai miten se esitetään (esim. varma–epävarma, tunteisuus–asiakeskeisyys)?

4) Millaisista osista/muodoista teksti koostuu? Miten eri osat/muodot palvelevat tekstin tavoitetta?

5) Millaisia kielen rakenteita ja sanastoa tekstissä on? Miten ne palvelevat tekstin tavoitetta?

Alkukartoituksen arviointia: a) Miksi seuraavat ilmaukset ovat monitulkintaisia tai virheellisiä? Millä kielen käsitteillä selittäisit niitä? maks 12 p.

Kentällä pelaa Patrik Laine, joka on juuri jäädytetty. maks. 2p.

- 1 p. merkityksen selittäminen + 1 p. metakielellistäminen
- 2 pisteeseen vaadittava metakieli: joka-pronominin väärä käyttö / viittaussuhde / sanajärjestyksen muuttaminen / sivulauseen väärä sijainti/ muuttaminen

Tarinassa oli näkki laiturin alla, jota kaikki lapset pelkäsivät. maks. 2p.

- 1 p. merkityksen selittäminen + 1 p. metakielellistäminen
- 2 pisteeseen vaadittava metakieli: joka-pronominin väärä käyttö / viittaussuhde / sanajärjestyksen muuttaminen / sivulauseen väärä sijainti/ muuttaminen

Luokanopettajaksi opiskelevat kielen ilmiöitä tulkitsemassa

Hankala, Torvelainen, 2024.

Taulukko 1. Laine-virke

		n=248	%
Kohdentaa huomion ei-intentionaaliseen merkitykseen 83 %	Kohdentaa huomion ja selittää kieliopillisten käsitteiden avulla tai muutoin merkitystä avaavasti	114	46
	Kohdentaa huomion mutta ei selitä kieliopillisin käsittein tai muutoin merkitystä avaavasti	32	13
	Kohdentaa huomion mutta selittää esimerkkiin nähden epätarkoituksenmukaisesti	60	24
Ei kohdenna huomiota ei-intentionaaliseen merkitykseen 10 %		24	10
Muu		18	7

Arkkitehdille sattui vahinko: oli käytävä vessassa.

maks. 2 p.

- 1 p. merkityksen selittäminen + 1 p. metakielellistäminen
- Kielen monimerkityksellisyys aiheuttaa huumorin: arkkitehti piirsi vahingossa käytävän vessaan / sattui vahinko (tuli housuihin tms.) ja oli siksi käytävä vessassa
- 2 pisteeseen vaadittava metakieli: kahden eri sanaluokan sanat näyttävät samoilta (käytävä (subst.) tai käytävä (verbin nominaalimuoto, va-partisiippi), konteksti ratkaisee miten ne ymmärretään

Naamiaisissa haarniskapukuinen mies oli koko ajan pelti kiinni. maks. 2 p.

- 1 p. merkityksen selittäminen + 1 p. metakielellistäminen
- Kielen monimerkityksellisyys aiheuttaa huumorin --> haarniskan naamapelti oli kiinni / oli koko ajan juovuksissa (on tunnistettava idiomiksi "pelti kiinni"). Idiomien tarkkaa ymmärtämistä ei edellytetä.
- 2 pisteeseen vaadittava metakieli: kielikuva / idiomiksi / ilmaus / sanonta / homonyymi / kaksoismerkitys

homonymia

Määritelmä eri alkuperää olevien, eri asiaa merkitsevien sanojen äänteellinen ja graafinen identtisyys

Tieteen termipankki 19.4.2024: Kielitiede:homonymia. (Tarkka osoite: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:homonymia.>)

Substantiivi

yks. nom.

käytävä

yks. gen.

käytävän

yks. part.

käytävää

yks. ill.

käytävään

mon. nom.

käytävät

mon. gen.

käytävien, (käytävain)

mon. part.

käytäviä

mon. ill.

käytäviin

Verbi

1. inf.

käydä

akt. ind. prees., yks. 1.

käyn

akt. ind. imperf., yks. 3.

kävi

akt. kond. prees., yks. 3.

kävisi

akt. pot. prees., yks. 3.

käynee

akt. imperat. prees., yks. 3.

käyköön

akt. 2. partis.

käynyt

pass. imperf.

käytiin

PARTICIPLES

Present participle

(aktiivi, yksikkö) käyvä

(aktiivi, monikko) käyvät

(passiivi, yksikkö) käytävä

(passiivi, monikko) käytävät

VISK2008 Partisiippi on verbin infiniittinen eli nominaalinen muoto, jolla on sekä verbin että adjektiivin ominaisuuksia: VA-partisiippi (*laulava, meluava*), NUT-partisiippi (*laulanut, melunnut*), sen passiivinen vastine TU-partisiippi (*laulettu, meluttu*) sekä agenttipartisiippi (*äidin tekemä*) ja kieltopartisiippi (*lehtiä lukematon*). Adjektiivin tavoin partisiipit muodostavat lausekkeita, jotka toimivat substantiivin määritteenä, predikatiivina ja predikatiiviadverbiaalina: *laulavilla tytöillä, Nämä ovat minun tekemiäni, Arvio osoittautui pilviä hipovaksi*. Näissä tehtävissä partisiipit taipuvat adjektiivin tavoin luvussa ja sijassa. Lisäksi partisiipit ovat osina liittomuodoissa (*olivat laulaneet, oli meluttu, ei laulanut*) ja verbiliitoissa (esim. *tuli tehneeksi*). (» § 521–.) Adjektiivimaisuutensa vuoksi partisiipit voidaan katsoa paitsi taivutusmuodoiksi myös johdoksiksi (» § 61–62). Verbimäistä niissä on verbikanta ja tietyt verbin täydennykset, esim. objekti: *lehteä lukeva, lehden lukenut*. Monet partisiippimuotoiset sanat ovat kuitenkin täysin adjektiivistuneita, esim. *viehättävä, erittäin suosittu*.

Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. SKS:n toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. ISBN 951-746-557-2.

Ison suomen kieliopin verkkoversio 2008

Luokanopettajaksi opiskelevat kielen ilmiöitä tulkitsemassa

Hankala ym. 2024 (tulossa)

Taulukko 2. Arkkitehti-virke

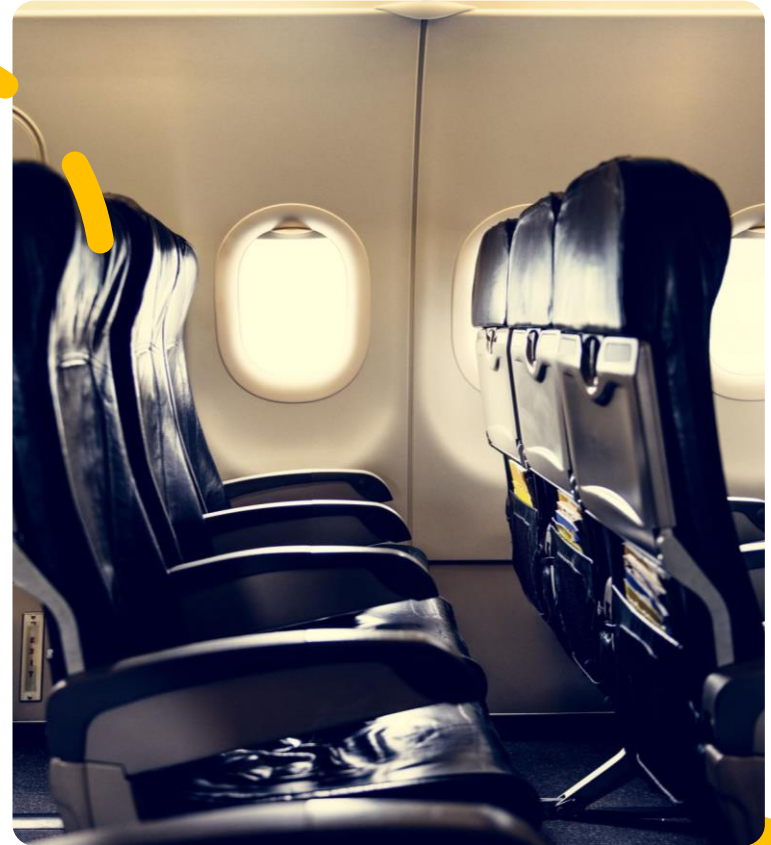
		n=246	%
Kohdentaa huomionsa monimerkityksisyyteen 87 %	Selittää molemmat merkitykset, ymmärtää sanaleikkinä	111	45
	Selittää monimerkityksisyyttä, ”oikean” tulkinnan hakeminen, normatiivinen	44	18
	Selittää yhden merkityksen, epätarkka selitys	60	24
Ei kohdenna huomiotaan monimerkityksisyyteen 13 %		31	13

Lentokoneen laskeutuessa, matkustajat ryntäsivät ulos. maks. 2 p.

- 1 p. merkityksen selittäminen + 1 p. metakielellistäminen
- Kone on vasta laskeutumassa, ehkä ilmassa, kun matkustajat hyppäävät pois. —> laskeuduttua
- 2 pisteeseen vaadittava metakieli: lauseenvastikkeen väärä käyttö / väärä lauseenvastike / temporaalisuus / ajan ilmaisu / aikasuhte / verbien käyttö

Useimmat tulevat raskaaksi synnyttäen lapsen. maks. 2 p.

- 1 p. merkityksen selittäminen + 1 p. metakielellistäminen
- Synnyttäminen ja raskaaksi tulo ovat tässä samanaikaisia tapahtumia
- 2 pisteeseen vaadittava metakieli: lauseenvastikkeen väärä käyttö / väärä lauseenvastike / modaalinen lauseenvastike, synnyttäen kuvaa pääverbin tekemisen tapaa

Lauseenvastikkeita (Kielitoimiston ohjepankki)

- *Tehdessä-* ja *tehtyään*-rakenne (kuten **Laulua tehdessäni** ajattelin kesää) vastaa ensisijaisesti aikaa ilmaisevaa *kun*-lausetta ('kun tein laulua'). Rakenteen nimitys kieliopissa on myös temporaalinen lauseenvastike tai temporaalirakenne.
- *Tehdessä*-rakenteen esittämä tilanne tapahtuu samaan aikaan kuin pääverbin ilmaisema tilanne:
- **Laulua tehdessäni** ajattelin kesää. ('kun tein laulua, ajattelin kesää')
- *Tehden*-rakenne eli modaalinen lauseenvastike luonnehtii useimmiten pääverbin tapaa:
- Siivoan **lauleskellen**. ('siivoan siten, että – samalla – lauleskelen')

Älkköinen hörmöskörkkeli lempautteli piirpäisessä lasmottimessa.

1 p. / kielen kategoriataso: sanaluokkataso, lauseenjäsennystaso, vokaaliharmonia jne. Samasta kategoriasta tulee olla ainakin kaksi mainintaa, jotta siitä saa yhden pisteen. Huom! Jos on enemmän kuin 3 kategoriaa, riittää yksi maininta.

Maks. 3 pistettä

- Sanat ovat epäsanvoja; niitä ei suomen kielessä esiinny mutta ne voisivat esiintyä
 - *vokaaliharmonia* toimii, ö:t ja ä:t ovat myös tyypillisiä suomelle
 - *johdin* älkkö+inen (aurinko+inen), *yhdyssana* hörmös+körkkeli
- Virke on suomen kielen ominaispiirteiden mukainen.
 - *sanajärjestys*
 - *lauseenjäsennys*: subjekttilauseke + predikaatti + adverbiaalilauseke → on ok jäsentää myös sanoittain
 - virkkeestä erottaa *sanaluokat* (adjektiivi + substantiivi + verbi + adjektiivi + substantiivi)
 - *nominat* taipuvat *sijamuodoissa* ja verbeillä on *taivutusmuodot* ja *aikamuodot* (ja molemmista näistä on *yksikkö- ja monikkomuodot*): Älkköinen (yks. nominatiivi) hörmöskörkkeli (yks. nominatiivi) lempautteli (yksikön imperfekti) piirpäisessä (yksikön inessiivi) lasmottimessa (yksikön inessiivi).
 - subjekti ja predikaatti ovat *kongruenssissa*
 - lausetyyppi on *toteamus/väitelause* (ja toki voi myös sanoa että modus on indikatiivi)

Lisäksi: esim. mielikuvitusolennot tms. sisällöllistä

Luokanopettajaksi opiskelevat kielen ilmiöitä tulkitsemassa

Hankala ym. 2024 (tulossa)

Taulukko 3. ~~Hörmöskörkkeli~~-virke

Havainnointinäkökulma	n=245	%
Kohdentaa huomionsa kielen rakenteisiin - Sana- ja lausetasolla 110 vastaajaa - Vain sanatasolla (sanaluokat ja sananmuodot) 45 vastaajaa - Vain lausetasolla 13 vastaajaa	168	68,6
Kohdentaa huomionsa virkkeen kokonaismerkitykseen ilman kieliopillista selitystä	77	31,4

Muistin virkistystä opsista: Mitä käsitteitä opetellaan?

Vuosiluokkien 1–2 opetuksessa tuetaan kehittyvää kielitietoisuutta ja ohjataan tekstien tarkastelun kautta laajentamaan omia tekstien tuottamisen taitoja. Tässä vaiheessa opitaan kielen tutkimista tukevat peruskäsitteet, kuten **sana, tavu, kirjain** ja **äänne**.

Vuosiluokilla 3–6 keskitytään vahvistamaan oppilaan kielitietoisuutta ja innostamaan häntä tutkimaan ja tarkkailemaan kieltä ja sen eri variantteja. Oppilas harjaantuu käyttämään käsitteitä, joiden avulla kielestä ja sen rakenteista puhutaan ja tuottaa itsekin aiempaa monipuolisempia ja laajempia tekstejä. Kielen tutkimista tukevat peruskäsitteet, kuten **sanaluokat** (nominat, verbit, adpositiot eli pre- ja postpositiot, adverbis ja partikkelit), jotkin **sijamuodot** (nominatiivi, genetiivi, partitiivi, essiivi, translatiivi ja paikallissijat) sekä **persoonamuodot** (persoonat 1–3 aktiivissa ja passiivi ja aikamuodot preesens, imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti).

Muistinvirkistystä opsista: Käsitteet tekstien tarkastelua varten

Tekstien tarkastelussa ja tuottamisessa on hyötyä **päälauseen sekä sivulauseiden perustyyppien tuntemisesta (relatiivi- ja konjunktiolause sekä epäsuora kysymyslause)** ja siitä, että tunnistaa **lauseen pääjäsenet** (subjekti ja predikaatti).

Vuosiluokille sopivien ohjaavien ja kantaa ottavien tekstien tuottamisessa persoonamuotoisen verbin taivutuksen tunteminen aktiivissa ja passiivissa on avuksi. Oppilaat voivat esimerkiksi tehdä havaintoja passiivia suosivista tekstilajeista ja tutkia tekstin muuttumista, kun aktiivi vaihtuu passiiviin.

Oikeinkirjoituksen perusasiat tulevat tutuiksi 6. vuosiluokan loppuun mennessä, kun oppilas osaa käyttää omassa tekstissään **isoa ja pientä alkukirjainta, yhdyssanoja ja virkkeen loppumerkkejä**. Myös **pilkun käyttö luettelossa, pää- ja sivulauseen välissä sekä lainausmerkkien tai repliikkiviivan käyttö alkavat vakiintua**.

3.1. Kyky kehittää kielitietoisuutta ja tukea kielellisen identiteetin rakentumista

Hatara osaaminen Kielen tehtävien, merkitysten, käyttötapojen ja vaikutuskeinojen erittely eri tilanteissa ja teksteissä on minulle erittäin vaikeaa. Koen haasteelliseksi pohtia kielenkäytön säännönmukaisuuksia tai sen vaihtelua alueellisesti ja tilanteisesti. Kielitiedon käsitteiden soveltaminen on minulle vaikeaa. En juuri tunne tarvetta pohtia kielitaidon moninaisuutta ja kielen merkitystä yksilön identiteetille ja oppimiselle.	Kohtalainen osaaminen Osaan jossakin määrin analysoida kielen tehtäviä, merkityksiä ja käyttötapoja ja peilata niitä suhteessa tilanteisiin ja tekstilajeihin. Pystyn havainnoimaan joitakin kielenkäytön vaikutuskeinoja. Kielenkäytön tyypillisimpienkin säännönmukaisuuksien erittely on minulle haasteellista. Hahmotan jossakin määrin kielenkäytön alueellista ja tilanteista vaihtelua ja kielen muuttumista. Hallitsen harvoja kielitiedon käsitteitä ja koen niiden soveltamisen haastavaksi. Ymmärrän, että tilanteinen kielenkäyttö perustuu sopimuksiin. Suuntautumiseni kielitaidon moninaisuuden ja kielen merkityksen pohtimiseen on vähäinen enkä näe kielen yhteyttä yksilön identiteetille ja oppimiselle erityisen merkittäväksi.	Hyvä osaaminen Osaan analysoida tärkeimpiä kielen tehtäviä, merkityksiä ja käyttötapoja ja peilata niitä suhteessa tilanteisiin ja tekstilajeihin. Pystyn havainnoimaan kielenkäytön keskeisiä vaikutuskeinoja. Pystyn erittelemään kielenkäytön tyypillisimpiä säännönmukaisuuksia ja hahmottamaan kieltä systeeminä. Hahmotan keskeisiä piirteitä siinä, miten kielenkäyttö vaihtelee alueellisesti, tilanteisesti ja sosiaalisesti ja miten kieli on muuttunut aikojen kuluessa. Keskeiset kielitiedon käsitteet ovat minulle tuttuja ja pystyn melko hyvin soveltamaan niitä havaintojen kuvauksessa. Ymmärrän, että tilanteinen kielenkäyttö perustuu sopimuksiin. Ymmärrän kielitaidon moninaisuuden ja kielen merkityksen yksilön identiteetille ja roolin kaikessa oppimisessa ja ajattelussa.	Vahva osaaminen Osaan analysoida useimpia kielen tehtäviä, merkityksiä ja käyttötapoja ja peilata niitä suhteessa tilanteisiin ja tekstilajeihin. Pystyn melko sujuvasti havainnoimaan, miten kielenkäytöllä vaikutetaan. Pystyn melko luontevasti erittelemään kielenkäytön säännönmukaisuuksia ja hahmottamaan kieltä systeeminä. Hahmotan kielenkäytön alueellista, tilanteista ja sosiaalista vaihtelua ja osaan havainnoida sen muuttumista. Keskeiset kielitiedon käsitteet ovat minulle tuttuja ja pystyn ongelmitta soveltamaan niitä havaintojen kuvauksessa. Ymmärrän, että tilanteinen kielenkäyttö perustuu sopimuksiin. Ymmärrän kielitaidon moninaisuuden ja kielen merkityksen yksilön identiteetille ja roolin kaikessa oppimisessa ja ajattelussa.	Asiantunteva osaaminen Osaan analysoida kielen tehtäviä, merkityksiä ja käyttötapoja ja peilata niitä suhteessa tilanteisiin ja tekstilajeihin. Pystyn analyttisesti havainnoimaan, miten kielenkäytöllä vaikutetaan. Pystyn erittelemään kielenkäytön säännönmukaisuuksia ja hahmottamaan kieltä systeeminä. Hahmotan kielenkäytön alueellista, tilanteista ja sosiaalista vaihtelua ja osaan havainnoida sen muuttumista. Pystyn kuvaamaan kielellisiä havaintojani käsittein. Ymmärrän, että tilanteinen kielenkäyttö perustuu sopimuksiin. Ymmärrän kielitaidon moninaisuuden ja kielen merkityksen yksilön identiteetille ja roolin kaikessa oppimisessa ja ajattelussa.
0-3	4-5	6-10	11-12	13-15

Kielen vaihtelu eli variaatio

Kieli elää

- ajallisesti

Testi nuorten sanoista huhtikuussa 2024 [Me Naisten testi: Puhutko sujuvaa nuorisoa? - Ilta-Sanomat](#)

- sosiaalisesti (esim. eri ryhmien omat kielet)

- alueellisesti (esim. murteet)

- *kylymä talavi-ilima, mennähän autohon* (Suomen murteiden sanakirja https://www.kotus.fi/sanakirjat/suomen_murteiden_sanakirja, perinteinen ja moderni maalaisuus <http://neba.finlit.fi/oppimateriaali/kielijaidentiteetti/>)

- yksilöittäin

Lapset ja nuoret | Lapset puhuvat kouluissa kieltä, jota aikuisen voi olla vaikea ymmärtää – Tässä ovat tämän hetken trendit

💎 Tilaaajille 21.8. 13:44

Lapset ja nuoret | Lapset puhuvat kouluissa kieltä, jota aikuisen voi olla vaikea ymmärtää – Tässä ovat tämän hetken trendit

💎 Tilaaajille 21.8. 13:44 Helsingin Sanomat 2024

”SkiBidi toilet -juttua kuulee jatkuvasti”, kertoo kolmannen luokan opettaja Elisa Kortenieni Torkinmäen koulusta Kokkolasta. Hänen mukaansa lapset käyttävät etuliitettä siellä sun täällä. On skibidikirjaa, skibidivalmista ja niin edelleen.

Myös Legit-huudahdusta käytetään Kokkolassa yhä. Se tarkoittaa suunnilleen samaa kuin ”oikeasti”. Voidaan vaikkapa sanoa, että mulla on legit uus pyörä, kuvaa Kortenieni.

Lasten keskuudessa ”Ok bet” on lupaus tehdä jotain, ja ”bruh” sanotaan, kun tehdään jotain väärin tai hassusti, Kortenieni kertoo. Hänen oppilaansa eivät vielä itse niinkään katso Tiktok-videoita, mutta opettaja arvelee meemien leviävän koulussa isommilta pienemmille.

Ks. Koko juttu
Pedanetissa ->
Tapaamisten diat
ja muuta
materiaalia ->
Muut materiaalit

- [Osaatko puhua nykynuorisoa? Me Naisten testi paljasti 6 vaikeinta nuorisosanaa - Ilta-Sanomat](#)

Kieli | Opettaja huomasi nuorten puheessa muutoksen, jota he eivät itse huomaa – Tältä kuulostaa uusi suomen kieli

📖 Kulttuuri 25.11. 2:00

Koko juttu on luettavissa Pedanetissä
Tapaamisten diat ja muuta materiaalia –
sivustolla -> Muuta materiaalia -kohdassa.

Opettaja Veera Pirosen keräämä sanasto

greidata = arvioida

lenssi = linssi

letata gou = päästää menemään

likkaa = nuolla

inspektata = tutkia

preijata = rukoilla

publishata = julkaista

separeitata = erotella

shearata = jakaa

said-aiata (side eye) = katsoa paheksuvasti

submittaa = palauttaa koulutehtävä esim. Google Classroomissa

suspendata = erottaa määräajaksi

emmä halua ruinaa näitä = en halua pilata näitä

joskus ne kombainaa yheks = joskus ne yhdistyvät

mä haluun testaa stikkaako tää seinään = kokeilen, tarttuuko tämä seinään

mä kiip appasin niit tuloksii = paransin niitä tuloksia

mä nyt händään tän sisään = palautan nyt tämän (esim. kotitehtävän)

mä reittaan tän = arvioin tämän

miks noi ei exploudaa = miksi nuo eivät räjähdä

tarviiks mun wateraa näitä = tarvitseeko minun kastella näitä

toi friizaa ihan hulluna = tietokoneen toiminta hyytyy voimakkaasti

se vaan pruuvas pointtii = hän vain perusteli kantaansa

se äddäs mut = hän lisäsi minut

sori kun mä hittasin sua = anteeksi, kun löin sinua

sun pitää persevieraa = sinun täytyy sinnitellä

vulffit vaan hunttaa, ne ei haiberneittaa, eihän? = sudethan vain metsästävät eivätkä nuku talviunta?

älä judgaa (lausutaan zadzaa) = älä tuomitse

Sanapoimintoja 2023 - Kotimaisten kielten keskus (kotus.fi)

- aivopesuri
- Barbenheimer
- hiihtomuusikko
- koirakärkyt
- äksyillä, äksätä, äksättää

26.4.2024 10.25

Kuukauden sana huhtikuussa 2024 on
tulvaturismi

Kuukauden sanat 2024

29.8.2024

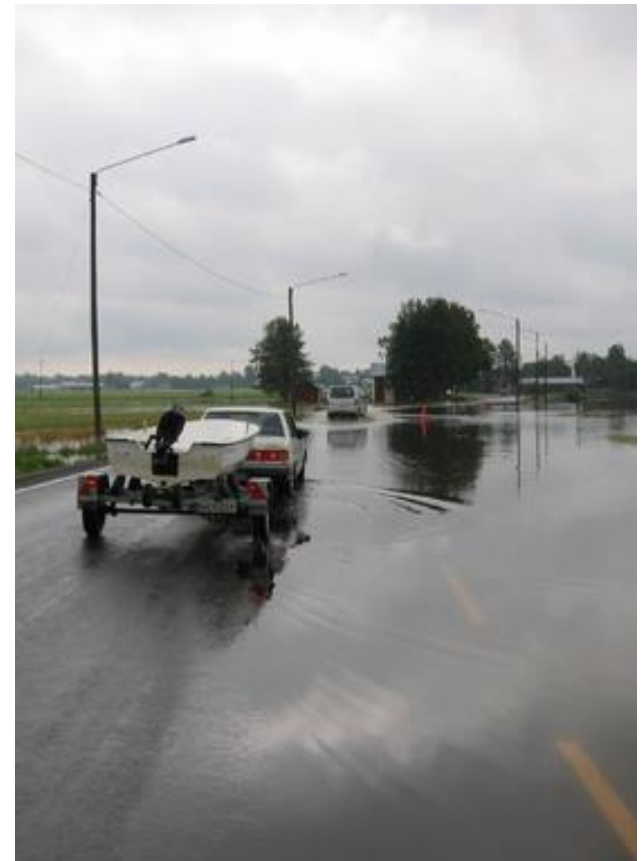
Kuukauden sana elokuussa 2024 on raakku

Uhanalainen nilviäinen valloitti mediatilan ja
suomalaisten sydämet.

Sanapoimintoja 2023 - Kotimaisten kielten keskus (kotus.fi)

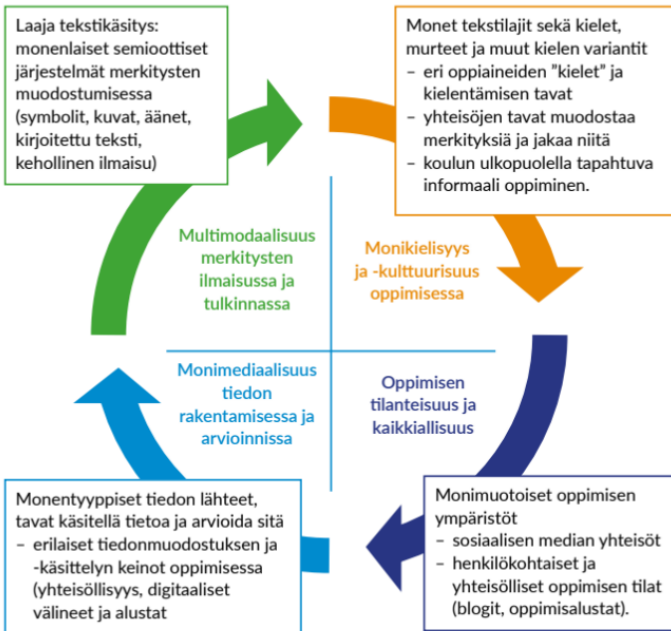
- **aivopesuri** muistisairauksien hoitoon käytettävä ultraäänilaite
- **Barbenheimer** yhteisnimitys samaan aikaan ensi-illassa olleille, suuren suosion saavuttaneille *Barbie*- ja *Oppenheimer*-elokuville
- **hiihtomuusikko** (leik.) ääniteknikko, joka lisää hiihtokisoista välitettävään lähetykseen sopivia hiihtämisen ääniä syntetisaattorilla, koska aitoja ääniä ei saa taltioitua kaikkialta ladun varresta
- **koirakärryt** ostoskärryt, joissa voi kuljettaa myös koiraa
- **äksyillä, äksätä, äksättää** (leik.) viestitellä X:ssä eli entisessä Twitterissä

- Tulvat tuovat monen mieleen juuri niiden aiheuttamat tuhot, mutta jotkut viehättyvät vesimassojen jylhästä kauneudesta, jolloin syntyy *tulvaturismia*. Luonnonnäytelmästä innostuneet *tulvaturistit* saattavat mennä vaarallisen lähelle vettä. Pohjois-Pohjanmaan pelastuslaitos varoitti 14. huhtikuuta tulvaturismin muodosta, jossa teillä ajellaan huvikseen, mikä häiritsee pelastuslaitoksen työtä – osittain veden peitossa olevilla teillä kun voi käyttää vain yhtä ajokaistaa.
- [Kuukauden sana huhtikuussa 2024 on tulvaturismi - Kotimaisten kielten keskus \(kotus.fi\)](#)

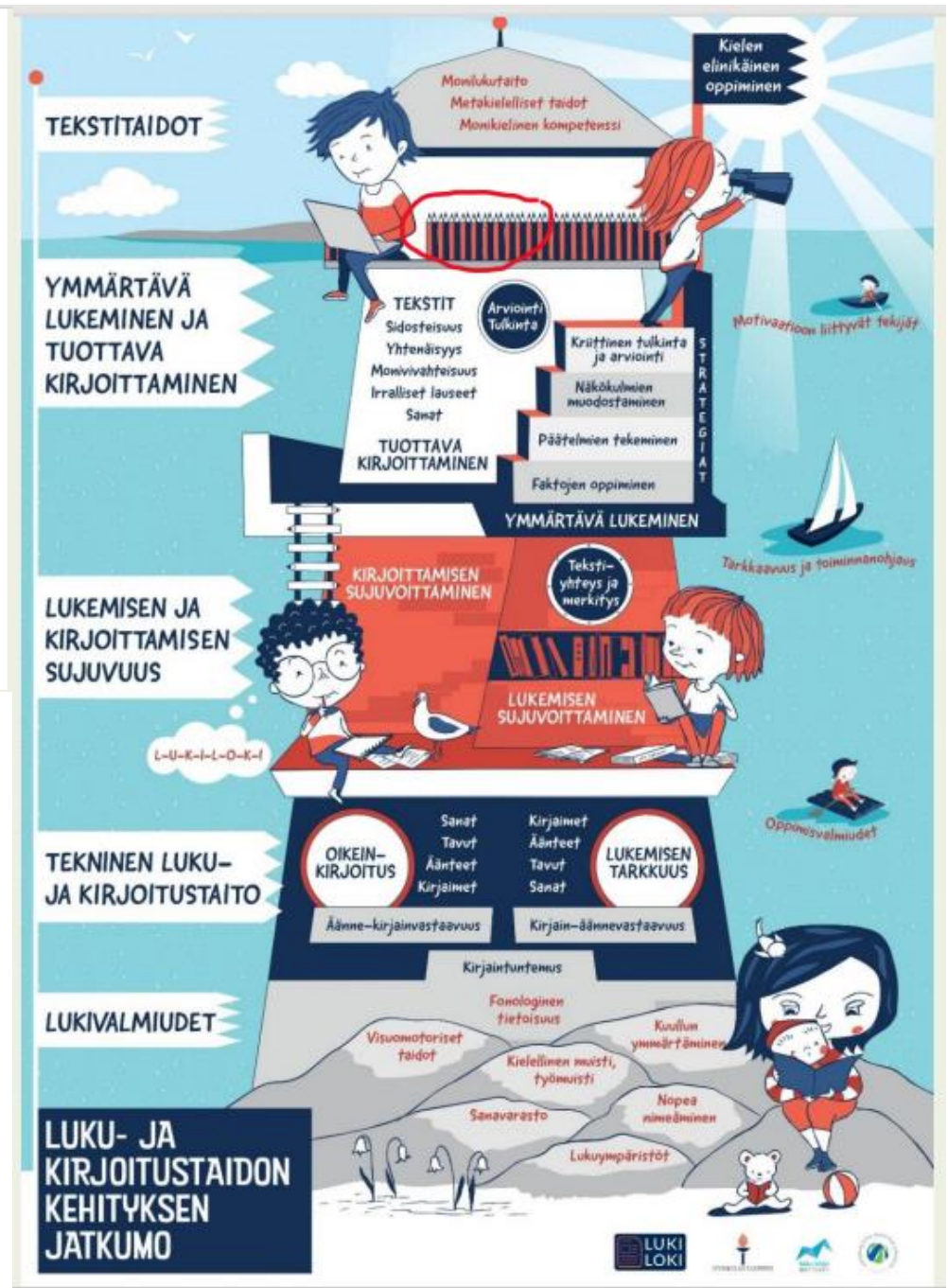
Tulva tiellä. Kuva: Jarmo Eskola.
Tiehallinto. CC BY-NC-ND 4.0

KUVIO 2. Monilukutaito oppimisessa ja opiskelussa

Mikä jäi päällimmäisenä mieleen?

19.9.2024 Merja Kauppinen & Mari Hankala

Ennakkotehtävän purkamista

Moduuli 3 Tehtävä 1. Lukemaan ja kirjoittamaan opettamisen ja oppimisen alkuvaihe, KÄTS-oppitunnit

- Kirjaa lyhyesti 3 tärkeintä oppimaasi asiaa Flingaan.

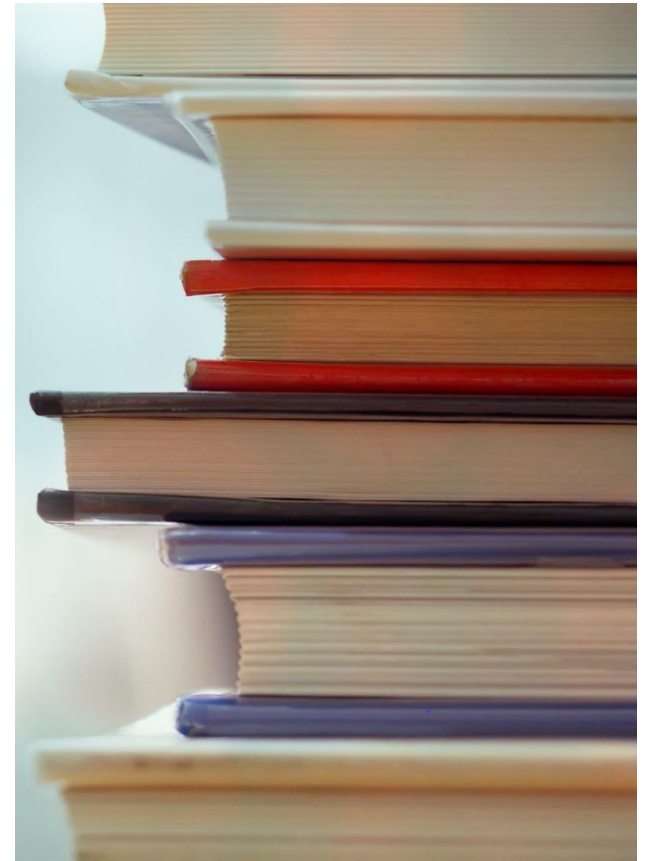
- <https://edu.flinga.fi/s/E2BK63P>

- Kirjaa myös, mitä jäit pohtimaan.

Alkuperäinen tehtävänanto:

A) Tutustu oheiseen luku- ja kirjoitustaidon oppimista käsittelevään materiaalipakettiin. Kirjaa noin 3 tärkeintä oppimaasi asiaa ja perustele ne materiaalin avulla.

Kuva Jill Wellington Pixabaystä

Hoksauttaminen, ilo oppia

Lukeminen ja kirjoittaminen yhdessä

Lukeminen ja kirjoittaminen yhdessä

Taitojen seuranta

Lukemista tukeva luokkaympäristö

Lukemista tukeva luokkaympäristö

Säännöllisyys, sinnikkyys

Kotien/lähiympäristön mukaan ottaminen

Säännöllisyys, sinnikkyys

Eriyttäminen

Kuva NGUYEN TIEN Pixabaystä

Tutkimuksia: ensimmäisen luokan alussa

Ekaluokkalaisten osaamista on arvioitu ensimmäistä kertaa kansallisesti. Koulutulokkaiden matematiikan ja äidinkielen taidot ovat samaa tasoa eri puolilla Suomea. Yksilöiden väliset osaamiserot ovat kuitenkin todella suuria.

– Heikoimmat oppilaat ymmärsivät esimerkiksi käsitteet *enemmän, vähemmän, edessä* ja *vieressä* mutta jo numeroiden tunnistaminen tuotti monelle vaikeuksia. **Toisaalta edistyneimmät oppilaat lukivat ja ymmärsivät kokonaisen tarinan** ja laskivat sujuvasti yhteen- ja vähennyslaskuja lukualueella 0–100, kertoo projektipäällikkö **Annette Ukkola**.

Oppilaista 29 % osasi lukea sujuvasti kokonaisia virkkeitä ja 32 % pystyi lukemaan sanoja. Oppilaista noin 40 % ei siis vielä osannut lukea. Kuitenkin heistäkin noin neljännes yhdisti taitavasti kirjaimia ja äänteitä toisiinsa ja lopuistakin moni osasi yhdistää joitakin tuttuja kirjaimia ja äänteitä.

Ks. <https://karvi.fi/2019/08/05/koulutielle-lahdetaan-tasaisin-taidoin-eri-puolilla-suomea/>

Tutkimuksia: kolmannen luokan alussa

- Taidoiltaan heikoimmat oppilaat **osasivat yhdistää lyhyitä sanoja niitä vastaaviin kuviin ja tunnistivat joitakin ylä- ja alakäsitteitä.** He osasivat myös muodostaa tavuista lyhyitä sanoja, mutta kokonaisten lauseiden lukeminen tuotti monelle **vaikeuksia.** Sanatasoisen lukemisen tarkkuudessa oli puutteita. Matalimpia pistemääriä saaneiden oppilaiden sanavarasto vaikutti suppealta.
- Keskitasoiset oppilaat **lukivat sujuvasti ja tarkasti lausetasolla ja osasivat vastata kysymyksiin lukemansa perusteella.** He tiesivät ison ja pienen alkukirjaimen eron, tunnistivat mainoksen ja osasivat kertoa, mitä runo käsittelee. He muodostivat sujuvasti aktiivilauseita, ja heidän sanavarastoonsa kuului myös monipuolisia synonyymeja erilaisille verbeille.
- Edistyneimmät oppilaat **osasivat tehdä päätelmiä ja tulkintoja erilaisista teksteistä, kuvista ja symboleista.** He tunnistivat tekstityyppejä ja esittivät perusteltuja mielipiteitä. He kirjoittivat sujuvasti ja oikeinkirjoitussääntöjen mukaisesti koherentteja tekstejä. **He hyödynsivät lukutaitoaan tiedonhakuun ja osoittivat myös monipuolista monilukutaitoa teksti- ja verkkoympäristössä.**
- Monet matalimpia pistemääriä saaneista oppilaista jättivät kokonaan vastaamatta tuottamistehtäviin. On mahdollista, että he ovat kokeneet tuottamistehtävät ylivoimaisen vaikeiksi, mutta toki myös motivaatio-ongelmat voivat olla syynä vastaamattomuuteen.

Taulukko 8. Lukemaan opettamisen alkeismenetelmiä Suomessa.

Synteettinen perusta	Analyyttinen perusta
Kirjaintavausmenetelmä: <i>kirjain – tavu – sana</i>	
Äännetavausmenetelmä: <i>äänne – tavu – sana</i>	Kokosanamenetelmä: <i>sana – tavu – kirjain</i>
Liukumismenetelmä: <i>tavu – sana</i>	Domanin menetelmä: <i>sana – lause – teksti – aakkoset</i>
Oivallusmenetelmä: <i>äänne – tavudrilli – sana</i>	Lausemenetelmä: <i>lause – sana</i>
KÄTS-menetelmä (Kirjain Äänne Tavu Sana): <i>kirjain-äännevastaavuus – tavu – sana</i>	LPP-menetelmä (Lukemaan Puheen Perusteella): <i>keskustelu – tekstisanelu – laborointi – uudelleen lukeminen – jälkikäsitteily</i>
Erityisopetuksen menetelmiä	
CID-assosiaatiomenetelmä yhdistettynä KPL-menetelmään (Kuuntelen Puhun Luen): <i>kirjain-äännevastaavuus – tavu – sana, jonka rinnalla kokosanahahmot – lause</i>	

Videoita - Lukemaan opettaminen Suomessa

- 📄 Osa 1 - Lukutaidon perusteet
- 📄 Osa 2 - Lukutaito ja aapinen
- 📄 Osa 3 - Lukutaito ja eriyttäminen

[Videoita - Lukemaan opettaminen Suomessa — LukiMat](#)

Ss ja Uu -opettaminen

- Esitelkää suunnitelmat toisillenne.
- Työstäkää niitä yhdessä eteenpäin.
- Käyttäkää apunanne ennakotehtävän materiaaleja ja kahta seuraavaa diaa.
- Valmistautukaa esittämään koko ryhmälle yksi suunnitelma (voi olla jompikumpi suunnitelmista tai sulautettu suunnitelma).

- B) Tarkastele alla olevan aapisen opettajan oppaan sivuja 50–55. Oppiminen ja opettaminen kohdistuu kahteen kirjaimeen ja äänteeseen: Ss ja Uu.

Lue kyseisten sivujen koko alue. Tee suunnitelma kahden oppitunnin kokonaisuudeksi. Voit valita kirjaimeen tutustumisen, kirjaimen opettamisen ja/tai lukemisen. Kerro kuitenkin lyhyesti, mitä edellisellä tunnilla on tehty.

- Muistathan:
 - motivointi
 - lapsikeskeisyys
 - yhdistely aiemmin opittuun Aa, li
 - eriyttäminen – kohdentuen oppimiseen (yksilö- ja ryhmätaso)
 - eheyttäminen – kohdentuen opittavan teemaan kokonaisuutena
 - kotitehtävät
- Pohdi myös, oletteko luokassa tai millaista oppimisympäristöä haluat oppilaiden kanssa käyttä. Millaisia tarvikkeita sinä opetuksessasi tarvitset?
- Muotoile suunnitelmasi vapaamuotoisesti, voit tuki käyttää myös väliotsikointia yllä olevan listauksen mukaan.

Tyypillisiä oppituntien osia

- Johdattaminen, motivaation herättäminen (esim. tarina), hoksauttaminen
- Ääni/äänne -> o miltä tuntuu suussa, katsotaan toisen suuta, peilin käyttö apuna
- Kirjain -> miten kirjoitetaan (alkuharjoittelu esim. ilmaan piirtämällä, kaverin selkään)
- Tavu (opittavan äänteen yhdistelyä jo opittuihin) o oo, o + i = oi
- Äänteen havainnointia (esim. mikä alkaa o:lla? Mikä loppuu o:lla? Missä kohtaa kuulet o:n?)
- Tavusta sanaksi -> taputetaan sanottuja sanoja, yhdistellään tavulappuja
- Sanojen lukeminen -> esim. kuvat tukena "leikkilukeminen"

Alussa mennään viikossa yksi äänne/kirjain

Kouluviikko lukemaan oppimisen ja opettamisen alkuvaiheessa

- / Maanantai: Uuteen kirjaimeen johdattelu, motivointi, hoksauttaminen, lapsilähtöisyys, leikki, monipuolinen ja – materiaallinen harjoittelu, taitotasoryhmät, pienryhmät, yhdistely aiemmin opittuun
- / Tiistai: Kirjain-äänne-/äänne-kirjainvastaavuus, monipuolinen harjoittelu, toistot, yhdistely aiemmin opittuun
- / Keskiviikko: Lukemisen harjoittelu monipuolisesti, erilaisia omantasoisia tekstejä, lukuleikkejä
- / Torstai: Kirjoittaminen. Harjoitellaan monimuotoisesti yhdessä. Ei aloiteta heti harjoituskirjaan.
- / Perjantai: edellisen kertaaminen eri tavoin ja toiminnallisesti. Esimerkiksi pistetyöskentely edellisistä on hyvä vaihtoehto. Mahdollista lapsille rikkaiden tekstien kuunteleminen.
 - Kaikkina päivinä annetaan läksyjä, paitsi perjantaina.
- / Mikä voi olla kaikille lapsille yhteistä?
- / Eriyttäminen jokaisella tunnilla
- / Miten innostan ja motivoin kaikki mukaan?
- / Lapsikeskeisyys
- / Leikin merkitys – toiminnallisuus – materiaalit
- / Kotitehtävien merkitys (toistot ja kertaaminen – ei uutta tai vaikeaa asiaa kotitehtäväksi)

Lapsen matkalla puhujasta lukijaksi mukana kulkee ilo ja tuki
POMM1083 Suomen kielen ja kirjallisuuden pedagogiikka
KT, dosentti, Sirpa Eskelä-Haapanen

Materiaalia on paljon oppikirjojen lisäksi

- Lukimat: [Lukeminen — LukiMat](#)
- Ryhmärenki
esim. [Tavupelit ja tavutehtävät | Tavuoppia ja aivojumppaa \(ryhmarenki.fi\)](#)

Miten lasten omaa tekstimaailmaa voisi käyttää hyväksi lukemisen ja kirjoittamisen oppimisessa?